

Сергій ШАПІРО,

orcid.org/0009-0003-9250-6673

аспірант кафедри психології та гуманітарних дисциплін
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
(Київ, Україна) dia6124.sshapiro@dakkkim.edu.ua**ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ЧЕРНІГІВСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО МУЗЕЮ:
ТРАДИЦІЇ МЕЦЕНАТСТВА ТА КУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ГРИГОРІЯ ГАЛАГАНА**

У сучасному українському культурному просторі спостерігається зростання інтересу до ролі меценатів у розвитку національного мистецтва. Григорій Галаган відіграв значну роль у підтримці української культури, що робить вивчення його діяльності важливим для розуміння традицій меценатства в Україні. Чернігівський художній музей є важливим осередком збереження мистецької спадщини, а його створення мало передумови, пов'язані з культурно-просвітницькою діяльністю Галагана. Аналіз цих процесів допомагає розкрити механізми формування музейних колекцій та їхнє значення для національної культури. В умовах сучасних викликів, зокрема збереження культурної спадщини, актуальним є звернення до історичних прикладів підтримки культури та мистецтва. Чернігівщина є одним із важливих центрів національної культури, а розкриття її мистецьких традицій, зразків добрودійності сприяє комплексному розумінню регіонального внеску в загальноукраїнську спадщину.

Метою дослідження є вивчення передумов створення Чернігівського художнього музею через тризму традицій меценатства та культурної діяльності Г. Галагана, аналіз його впливу на розвиток культурного життя Чернігівщини та України в цілому. В результаті дослідження зроблені наступні висновки. По перше, традиції благодійництва, притаманні родині Галаганів, відіграли важливу роль у формуванні культурного простору України XIX ст. Їхня підтримка мистецтва, освіти та науки сприяла не лише розвитку культурної спадщини, а й становленню цілої мережі інтелектуальних осередків. По друге, зусилля Григорія Галагана в сфері меценатства демонструють ефективність приватних ініціатив у збереженні та примноженні художніх та культурних цінностей. Його зібрання картин, книг, творів декоративно-ужиткового мистецтва стали основою майбутніх музейних фондів, а особисті зв'язки з видатними митцями та літераторами значною мірою вплинули на розвиток української культури. По третє, Галаган є яскравим прикладом того, як підтримка мистецтва та культури може сприяти розвитку суспільства, формуванню національної свідомості та історичної пам'яті. Його внесок у благодійність, підтримка талантів, створення навчальних закладів та збереження культурних надбань залишається актуальним і сьогодні.

Ключові слова: Григорій Галаган, меценатство, культурна діяльність, Чернігівський художній музей.

Serhiy SHAPIRO,

orcid.org/0009-0003-9250-6673

Postgraduate Student at the Department of Psychology and Humanities
National Academy of Culture and Arts Management
(Kyiv, Ukraine) dia6124.sshapiro@dakkkim.edu.ua**PREREQUISITES FOR THE CREATION OF THE CHERNIGIV ART MUSEUM:
TRADITIONS OF PATRONAGE AND CULTURAL ACTIVITY
BY GRIGORY HALAHAN**

In the contemporary Ukrainian cultural space, there is a growing interest in the role of patrons in the development of national art. Hryhoriy Galahan played a significant role in supporting Ukrainian culture, which makes studying his activities important for understanding the traditions of patronage in Ukraine. The Chernihiv Art Museum is an important center for the preservation of artistic heritage, and its creation had prerequisites related to Galahan's cultural and educational activities. Analysis of these processes helps to reveal the mechanisms of formation of museum collections and their significance for national culture. In the face of modern challenges, in particular the preservation of cultural heritage, it is relevant to turn to historical examples of supporting culture and art. Chernihiv region is one of the important centers of national culture, and the disclosure of its artistic traditions and examples of charity contributes to a comprehensive understanding of the regional contribution to the all-Ukrainian heritage. Firstly, the traditions of philanthropy inherent in the Halahan family played a significant role in shaping the cultural landscape of 19th-century Ukraine. Their support for art, education, and science contributed not only to the development of cultural heritage but also to the establishment of an entire network of intellectual centers.

Secondly, Hryhorii Halahan's efforts in the field of patronage demonstrate the effectiveness of private initiatives in preserving and enriching artistic and cultural values. His collection of paintings, books, and decorative and applied arts became the foundation of future museum funds, while his personal connections with prominent artists and writers significantly influenced the development of Ukrainian culture.

Thirdly, Halahan serves as a vivid example of how support for art and culture can contribute to societal development, the formation of national consciousness, and the preservation of historical memory. His contributions to philanthropy, support for talented individuals, establishment of educational institutions, and preservation of cultural heritage remain relevant to this day.

Key words: Hryhorii Halahan, patronage, cultural activity, Chernihiv Art Museum.

Постановка проблеми. Дослідження передумов створення музею, пов'язаного з меценатською та культурною діяльністю Григорія Галагана, є важливим з огляду на роль благодійництва у збереженні та розвитку національної культурної спадщини. У сучасних умовах, коли питання фінансування культури та музейної справи часто стоїть на порядку денному, досвід українських добродійників XIX століття, зокрема Григорія Галагана, набуває особливого значення.

Г. Галаган зробив вагомий внесок в розвиток освіти, науки та мистецтва в Україні, підтримував талановиту молодь та створював умови для поширення знань. Його діяльність демонструє ефективність приватної ініціативи у становленні культурних інституцій. Аналіз цих історичних процесів дозволяє простежити еволюцію меценатських традицій та їхній вплив на сучасні культурні проекти.

Окреслена тема є актуальною як у науковому, так і в суспільному аспектах, оскільки дослідження традицій добродійності дозволяє не лише краще зрозуміти минуле, а й використовувати його досвід для розвитку культурної політики сьогодення.

Аналіз досліджень. Аналіз історіографії даної теми свідчить, що вивчення діяльності Г. Галагана розпочалося ще наприкінці XIX ст. Перші наукові спроби в цьому напрямі здійснив професор Київського університету Ф. Міщенко (Міщенко, 1888). У своїй праці він висвітлив ключові етапи біографії Г. Галагана, проаналізував внесок Григорія Павловича у суспільний розвиток України другої половини XIX ст. Інтерес до особистості видатного діяча виявили колишні вихователі та викладачі Колегії. Так, колишній вихованець Колегії А. Степович окреслив окремі напрями громадської діяльності Г. Галагана, викладений фактичний матеріал суттєво доповнив відомостями про добродійника (Степович, 1896). М. Марковський, теж вихованець Колегії акцентував увагу на різних аспектах діяльності Г. Галагана, окремо зупинився на добродійності в освітянській сфері, навів маловідомі факти з біографії мецената (Марковский, 1914).

Тема благодійності та меценатства привертає увагу сучасних дослідників. З'явилися наукові праці, присвячені як історії благодійного руху в Україні, так і внеску окремих родин у добродійну діяльність. Варто відзначити праці М. Слабошпицького (Слабошпицький, 2001), О. Ткаченко (Ткаченко, 2003), Ю. Хорунжия (Хорунжий, 2001), А. Матвєєва (Матвеев, 1995), В. Ковалинського (Ковалинский, 1998), А. Тимошенка (Тимошенко, 2004), Шапоренко В.В. (Шапоренко, 2001), Крупенко О.В. (Крупенко, 2001) тощо.

Отже, з огляду на значимість особистості, яким був Г. Галаган, його плідна багатовекторна діяльність була і залишається у полі уваги дослідників.

Мета статті полягає у вивченні передумов створення Чернігівського художнього музею через тризму традицій меценатства та культурної діяльності Г. Галагана, аналіз його впливу на розвиток культурного життя Чернігівщини та України в цілому.

Виклад основного матеріалу. Чернігівський обласний художній музей було відкрито 1983 року, він отримав ім'я видатного українського громадського діяча та благодійника XIX століття Григорія Галагана. Основою для створеного музею стала частина художньої колекції родини Галаганів, насамперед це живописні та графічні твори та скульптура. На сьогодні у фондах закладу зберігається близько 200 експонатів з колишнього родинного зібрання.

Серед відомих українських благодійників минулого не останнє місце належить Галаганам, які протягом двох століть долучалися до меценатської діяльності, були дотичними до розвитку освіти та культури.

Галагани – стародавній козацький рід. Їхні нащадки – дворяни, землевласники Полтавщини та Чернігівщини, здобували гарну освіту, займали поважні державні посади. Вони отримували за свою багаторічну службу велику кількість земельних угідь, розбудовували свої родові маєтки, спочатку в Прилуках, пізніше в Сокиринцях, Дігтярях. Великі кошти давали можливість прикрашати маєтки численними предметами художньої обстановки, що відповідали смаку часу.

Вважається, що початок мистецькому родинному зібранню поклав полковник Гнат Галаган, учасник війни зі шведами, сподвижник І. Мазепи. Першими предметами майбутньої колекції були талери шведської казни, шабля та золота табакерки, подаровані царем, зброя та парадне кінське оздоблення – трофеї воєнних походів. Доповненням стали перші фамільні портрети Гната і Олени Галаганів, їх сина Григорія (Шапоренко, 2002:19). Колекція постійно поповнювалась срібним посудом, живописними творами, гравюрами європейських майстрів, родинними портретами, авторами яких були художники-кріпаки. Мистецькі твори купували під час численних подорожей за кордон, а також під час проживання в Києві та Петербурзі. Художні цінності зберігались в родових палацах Галаганів. Так, в маєтку в Сокиринцях, куди переїхала родина 1828 року налічувалось 60 кімнат, в яких розміщувалась колекція. Живописні твори були розвішені у великій залі та вітальні, малюнки гуашшю «Виверження Везувію» та серія гравюр з картин Рафаеля містилося у більйардній. В кабінеті розміщувалось зібрання зброї, срібла та орденів: Петровська шабля та табакерка, перначі, рідкісні екземпляри Севра, Сакса, Гандера, срібні польські та шведські кубки. Стіни бібліотеки прикрашали портрети гетьманів, видатних українських діячів XVIII ст, родинна портретна галерея. Інтер'єр палацу створювали меблі стилю Людовика XV, а також дивани та гральні столики, зроблені майстрами-кріпаками. Зали прикрашені кришталевию та кам'яними люстрами, великими дзеркалами, у великій залі стояв рояль багатой та тонкої роботи, в маєтку був навіть церковний орган (Шапоренко, 2002:150). Художні цінності зберігались не тільки в Сокиринцях. Стародавні гравюри та силуети, меблі та живописні твори, художня порцеляна та кришталь були невідомою складовою інтер'єрів родинних маєтків у Великих Пісках, Згурівці, Лебединцях, Тиниці тощо.

Значний внесок у поповнення фамільної колекції належить Григорію Галагану (1819–1888). Натура глибоко духовна, талановита, різнобічна – таким вимальовувався образ Г. Галагана. Без сумніву, родинне виховання вплинуло на формування світогляду мецената. Поряд з цим, вагому роль у формуванні його суспільних поглядів і громадянської активності відіграв наставник Ф. В. Чижов, який заохочував Г. П. Галагана спрямувати свою майбутню діяльність на благо інших. За порадою наставника, Григорій почав збирати колекцію картин українських та російських художників. Перебуваючи в Італії, Ф. Чижов познайомив Галагана з багатьма живописцями Петербурзької академії

мистецтв. Будучи творчо обдарованою особою, Галаган природньо увійшов до мистецького кола своїх співвітчизників. Відомо, що Григорій Галаган брав уроки малювання у А. Мокрицького. Художників, які там працювали чи навчалися Григорій намагався матеріально підтримати, про що він писав в листі матері: «Кому ж, як не мені, допомагати нашим друзям в їхніх благодійних справах» (Київська старовина, 1898:212). Підтримка полягала в прямій грошовій допомозі, а також в замовленні картин. Г. Галаган щиро захоплювався майстерністю А. Штенберга, О. Іванова, В. Серебрякова, І. Шаповаленка. З деякими з них, Григорій товаришував багато років. На замовлення Г. Галагана В. Серебряков виконав «Портрет Г.П. Галагана», І. Шаповаленка «Римська зима», «Неаполітанка, П. Орлов «Дівчина, що молиться в капелі», А. Іванов «Ранок» тощо (Гаврилова, 1995:54).

Григорій Галаган продовжував родинну традицію щодо збирання книг, живопису, про його колекцію лишили захоплюючі слова сучасники. Завдяки його діяльності Прилуччина перетворилася на своєрідний осередок культурно-демократичного спрямування, в чому велику роль відігравала особиста бібліотека Галагана, що налічувала кілька тисяч томів. Бібліотекою могли безкоштовно користуватися бажаючі з усієї округи. Реєстрацією нових надходжень, видачою книг, загальом завідуванням бібліотеки займалася окрема особа, як правило запрошували сільського учителя. Варто зазначити, що Г. Галаган при комплектуванні бібліотеки особливу увагу приділяв українській літературі (Степович, 1896).

Сокиринський маєток був широко відомий завдяки хору, на утримання якого господар не шкодував кошти. Хор майстерно виконував складні церковні твори, хорові п'єси з опер, українські народні пісні. Слава при його високий рівень поширювалася навіть у Києві, куди періодично Григорій Галаган його відправляв. 1781 році у маєтку з'явився вертеп, він швидко став невід'ємною частиною різдвяних свят. Його вистави, які супроводжувалися хоровим співом і грою на скрипці, збирали всіх мешканців маєтку, присутніми були і селяни.

Родина Галаганів була знайома і підтримувала дружні стосунки з митцями, багато хто з них були бажаними гостями в Сокиринцях. Часто картини художників, які приїздили сюди творити поповнювали колекцію Галаганів. Як, наприклад Л. Жемчужников залишив в Сокиринцях свою картину «Кобзар на шляху» (Єрмоленко, 1994:3).

Розглядаючи доброчинну діяльність Г. Галагана через його стосунки з видатними особистостями,

варто звернути увагу на взаємини з уже відомим на той час Т. Шевченком. Вже під час першої зустрічі, яка відбулась навесні 1840 року між ними склалися приятельські стосунки, які тривали і надалі. 1844р. Шевченко подарував Галагану примірник своєї поеми «Тризна». В щоденнику митця знаходимо запис, датований 28 березня 1858р.: «Зайшов до готелю Клея і зустрів там Галана, який привіз мені листа від Максимовича, з його віршами, які він читав 25 березня під час урочистого обіду в мою честь. А головне, що Григорій привіз мого «Єретика», якого я вважав безнадійно втраченим» (Шевченко, 1979:520). Отже, ми маємо завдячувати Г. Галагану за збереження поеми. Освічений панич щиро цікавився творчістю поета, надавав належне його геніальності. Поет 16 квітня 1858 року робить наступний запис у щоденнику: «Галаган приїхав просити записати йому мій «Весняний вечір». Я з великим задоволенням виконав його прохання» (Шевченко, 1979:520). Про дружні теплі стосунки свідчить наступний запис поета від 28 травня 1858р.: «Друже мій єдиний!.. Цілую тебе тричі, і твою пані, і твого милого Павлуся. Вибачай, що пишу мало, ей-Богу, ніколи. Оставайся здоров. Нехай тобі Бог помагає, на все добре. Згадуй інколи щирого твого Т. Шевченка» (Шевченко, 1979:523).

Григорій Галаган плекав народні таланти, що яскраво видно на долі славетного кобзаря Остапа Вересая, який волею випадку був кріпаком Галагана. Поміщик дав йому відпустку. Надалі опікувався долею сліпого музики: забезпечив пристойне існування, допоміг розвинути талант, вийти у широкий світ. Після смерті дружини Вересая, забрав його до свого палацу, надав йому покої, в яких колись мешкав Т. Шевченко. Познайомив з М. Лисенком, П. Кулішем, влаштував йому публічні виступи в Києві. Газети називали Вересая українським Гомером. Завдяки опікуванню Галагана до митця прийшла гучна слава (Матвеев, 1995:117).

Багато представників ліберального руху займалися просвітницькою діяльністю, вбачаючи в ній засіб морального пробудження народу. Дотримуючись цієї ж думки, Г. Галаган запропонував видання творів для народного читання, а також праці П. Куліша. Перша ідея отримала підтримку української інтелігенції як ефективний засіб виховання.

Оскільки Г. Галаган був освіченою людиною, яка підтримувала національно-просвітницькі ідеї, сприяла піднесенню культурного рівня народу та пробудженню національної свідомості, до нього часто зверталися діячі освіти й культури за допомогою. Зокрема, його просили посприяти виданню

збірки українських пісень М. Максимовича, друк якої було призупинено через нестачу коштів. Вартість паперу та друку кожного тому становила близько 300 карбованців. Незважаючи на значні фінансові витрати, Галаган підтримав ініціативу, повністю оплатив друкарські роботи. У 1853 року А. Рігельман звернувся до Г. Галагана з проханням допомогти у виданні творів А. Метлицького, доповнивши збірку окремими розділами, зокрема купальськими, зажнивними, осінніми та колицковими піснями. Галаган, маючи витончений естетичний смак, запропонував видати пісні з нотами. (Тимошенко, 2004:102).

Галаган сам долучався до письменницької діяльності. Він залишив нам у вигляді публікацій або в рукописі статті, нотатки про натуральну й грошову ренти, докладний опис української вертепної драми, як вона зберіглася в Сокиринцях, роботу про етнографічний склад України, спостереження над різними групами лаврських прочан тощо. Можна погодитися з думкою деяких дослідників, що не всі роботи мецената мали і мають наукову цінність, не з усіма його висновками погоджувалися тоді і погоджуються сьогодні. Проте його творчий доробок свідчить про справжню ерудицію автора, його світогляд та інтереси (Матвеев, 1995).

Варто зазначити, що з середини 1850-х років національний рух в Україні значно активізувався, що призвело до певного парадоксу – одним із центрів українства став Петербург. Це пояснюється тим, що в імперській столиці проживала значна українська громада, яка перебувала під впливом патріотично налаштованих діячів культури. Завдяки фінансовій підтримці родини Тарновських, а також Г. Галагана стало можливим заснувати друкарню, де друкувалось чимало творів українських літераторів: П. Куліша, Т. Шевченка, І. Котляревського, Марка Вовчка. Важливим досягненням української громади стало заснування громадсько-політичного та літературно-мистецького щомісячного журналу «Основа». Г. Галаган взяв на себе зобов'язання фінансування цього видання. Журнал проіснував 22 місяці. Варто зазначити громадянську сміливість Галагана щодо фінансування українського видання.

Окремо зупинимось на діяльності Південно-західного відділу Російського Географічного Товариства, заснованого членами київського Старої громади 1873р. Першим головою (до 1875р.) був Г. Галаган. Серед активних учасників дослідницької діяльності варто назвати В. Антоновича, М. Драгоманова, М. Лисенка, П. Чубинського тощо. Робота відділу полягала у збиранні та публікації різноманітних матеріалів з історії, географії, природознав-

ства, статистики та економіки регіону. Крім того, видавалися пісні, казки, легенди, а також результати перепису населення Києва, проведеного відділом. Період головування Г. Галагана діяльність Товариства відзначився надзвичайною продуктивністю його членів. Зокрема, під керівництвом і за редакцією П. Чубинського у Петербурзі було видано сім томів праць етнографічно-статистичної експедиції до Південно-Західного краю. Крім того, проводилася ретельна підготовка історії української літератури та українсько-російського словника. Високий науковий рівень українських вчених-громадівців підтвердив III Археологічний з'їзд, проведений відділом 1874 році, в організації та фінансуванні якого взяв участь Григорій Галаган.

Рід Галаганів активно сприяв розвитку православної церкви, надавав їй фінансову допомогу, дарував землі для зведення храмів, будівельні матеріали. Не став виключенням і Григорій Галаган. Після того, як він вступив в права власника, виділив 1500 карбованців на ремонтні роботи Густинського монастиря, невдовзі ще 400 карбованців додатково. Крім того, для господарських потреб Георгіївського монастиря в Козельці він передав 110 десятин землі разом із дарчим актом.

Попри фінансово-економічну кризу, що наприкінці 50-х років XIX ст. охопила поміщицькі маєтки, Г. Галаган продовжував опікуватися потребами православної церкви. Так, протягом чотирьох років у Сокиринцях тривало будівництво церкви, яке було успішно завершено 1858р. У перше пореформене десятиліття Григорій Галаган вважав своїм обов'язком підтримувати храми та монастирі. 1868р. завдяки його фінансовій допомозі завершено ремонт церкви в Озерянах, а також розроблено проєкт і проведено підготовчі роботи для будівництва церкви в Гнилиці.

В Ічні, що була власністю родини, селяни збирали гроші для будівництва церкви. Спільними зусиллями зібрали 5500 карбованців. Власник пожертвував на нову цегляну церкву 10 000 карбованців (Тимошенко, 2004:105).

Багаторічна активна й щира підтримка православної церкви підвищила авторитет Григорія Галагана серед духівництва та селян. У більшості своїх маєтків він очолював церковнопарафіяльне попечительство, сумлінно виконував покладені на нього обов'язки.

Зупинимось на ще одному важливому напрямі добродійної діяльності Г. Галагана – заснування ним Сокиринського позичково-ощадного товариства. Розвиток товарно-грошових відносин і капіталістичних форм виробництва сприяв активізації кооперативного руху в Україні. Кооперація стала

однією з форм суспільних організацій, що мали на меті забезпечення населення товарами повсякденного вжитку, кредитуванням, а також позичково-ощадною та виробничою діяльністю.

Григорій Галаган розглядав кооперацію як один із засобів зміцнення капіталістичного ладу шляхом покращання добробуту селян. 1872р. він заснував товариство, виділив йому в якості початкового капіталу три тисячі карбованців і подарував кам'яний будинок. В договорі оговорювалося, що частина прибутку з цього капіталу буде використана на відкриття місцевої лікарні, притулків, а також створення пожежної команди з необхідним обладнанням. Товариство, давало кредити під невеликий відсоток, швидко завоювало популярність серед селян. За перші 15 років роботи кількість пайовиків збільшилась в 20 разів, а капітали Товариства – майже в 50 раз (Ковалинський, 1998:59). Успішна робота Товариства була оцінена і Григорія Галагана призначено Головою державної комісії з питань кредитної кооперації при Міністерстві фінансів.

На особливу увагу заслуговує благодійна діяльність в освітянській сфері. Варто зазначити, приклади просвітницької благодійності Г. Галаган мав можливість бачити в молоді роки. 1838р. його мати відкрила в одному із своїх маєтків парафіяльну училище, облаштувала під навчальний заклад власний будинок, пожертвувала меблі, придбала підручники. Згодом Г. Галаган долучився до цієї справи. 1848 р. він став почесним опікуном Пирятинського повітового училища, з 1852 по 1860 роки – почесним опікуном Чернігівської губернської гімназії, на користь якої неодноразово робив різні пожертви.

З 1874 по 1882 року Григорій Галаган був предводителем дворянства і головою училищної ради Прилуцького повіту. Він збільшує бюджет на народну освіту, платню вчителям. Пожертвував власний будинок із 60 кімнат ремісничому училищу у с. Дегтярах, землі для навчальної сільсько-господарської ферми.

Турботи Г. Галагана не обмежувались лише початковою освітою. Вже в перший рік його головування, в Прилуках була відкрита чотирьох класна прогімназія, 1878 р. додано два класи, а 1882 шестикласна прогімназія перетворена на повну класичну гімназію. Жіноча восьмикласна гімназія в Прилуках відкрита 1883р. в складі двох класів, в наступному році додано ще два класи, 1885р. ще один клас, п'ятий, в 1886–1887 три останніх класи. Відкриття і розширення цих закладів пов'язано з листуванням, клопотаннями в яких активну участь брав Г. Галаган (Мищенко, 1888).

Г. Галаган зосереджував увагу на початкових школах, університетах, ремісничих училищах, класичних гімназіях. Такий підхід, разом із залученням широких верст громадськості до вирішення питання поширення грамотності, сприяв успішній реалізації освітніх реформ. Головна його заслуга полягала в тому, що завдяки відданості справі та щедрому меценатству, Г. Галаган зміг об'єднати представників різних соціальних груп, спрямовуючи їхні спільні зусилля на розвиток освіти в регіоні.

Говорячи про добродійність в сфері освіти, не можна оминати Колегію відкриту 1971 року Григорієм Галаганом в пам'ять свого померлого сина Павла.

Статут Колегії надав засновнику та почесному попечителю широкі можливості для впровадження нових методів навчання. Відповідно до його положень, навчальний заклад у Києві перебував під постійним патронатом Київського університету св. Володимира, який здійснював контроль за його діяльністю через своїх представників у Раді Колегії – вищому органі управління. Безпосереднє управління справами Колегії здійснювало правління на чолі з директором, до складу якого входили всі викладачі та вихователі, що забезпечувало колегіальність у прийнятті рішень щодо внутрішнього устрою закладу.

Колегія Павла Галана за статусом була середнім навчальним закладом, до якого могли вступати юнаки всіх станів віком 16 років, що сповідували православ'я чи греко-католицизм. Згідно Статуту, до Колегії зараховували 30 стипендіатів, які перебували на повному утриманні закладу. Решта – навчалися за власний кошт. Щоб стати стипендіатом, потрібно було надати підтвердження скрутного матеріального становища, мати відмінні академічні успіхи та зразкову поведінку. За умовою засновника, кожен десятий стипендіат мав бути уродженим Прилуцького повіту Полтавської губернії. Колегія мала багатий природничий музей, театр, церкву, фізичні лабораторії, рідкісну бібліотеку, спортивні зали, їдальню. В разі вступу стипендіатів до університету, кожному призначалося допомога в розмірі 200 карбованців на першому році навчання.

Для навчального закладу Григорій Галаган придбав декілька будинків, що були об'єднані в спільний маєток площею в один гектар. Коштувало все це 200 тис карбованців. На утримання Колегії Г. Галаган пожертвував свої маєтки в Полтавській і Чернігівській губерніях з 8018 десяти-

нами землі, вони оцінені в 275 тис. карбованців. Щорічний прибуток від них складав 12 тис. карбованців і йшов на потреби Колегії.

Загалом, за життя Григорія Галагана і його дружини, в 1871–1896 рр., на утримання Колегії було витрачено 1 млн. 120 тис. карбованців. Сюди належали: оплата педагогів і обслуговуючого персоналу (яке було значно вищим ніж в інших навчальних закладах), харчування, одяг учнів, придбання книг, витрати на дачі в Козельці, куди на літо виїжджали учні і вихователі, а також інші витрати (Ковалинський, 1998).

Колегія зробила значний внесок у підготовку інтелектуальної еліти України. Серед її вихованців – А. Кримський, В. Грабар, В. Липський, М. Марковський тощо.

Висновки. Дослідження передумов створення Чернігівського художнього музею через призму меценатської та культурної діяльності Григорія Галана дозволяє зробити наступні висновки. По перше, традиції благодійництва, притаманні родині Галаганів, відіграли важливу роль у формуванні культурного простору України XIX ст. Їхня підтримка мистецтва, освіти та науки сприяла не лише розвитку культурної спадщини, а й становленню цілої мережі інтелектуальних осередків. По друге, зусилля Григорія Галана в сфері меценатства демонструють ефективність приватних ініціатив у збереженні та примноженні художніх та культурних цінностей. Його зібрання картин, книг, творів декоративно-ужиткового мистецтва стали основою майбутніх музейних фондів, а його особисті зв'язки з видатними митцями та літераторами значною мірою вплинули на розвиток української культури. По третє, Галаган є яскравим прикладом того, як підтримка мистецтва та культури може сприяти розвитку суспільства, формуванню національної свідомості та історичної пам'яті. Його внесок у благодійність, підтримка талантів, створення навчальних закладів та збереження культурних надбань залишається актуальним і сьогодні. Аналізуючи традиції меценатства Григорія Галагана, можна стверджувати, що його діяльність стала важливою частиною історичного процесу формування музейної справи в Україні. Вивчення цього досвіду має не лише історичне, а й практичне значення, адже може слугувати натхненням для сучасних благодійників та меценатів, які прагнуть підтримувати культури та мистецтво в сучасних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаврилова С. Художник і меценат. *Родовід*. 1995. № 12. С. 54.
2. Єрмоленко Н. В Сокиринцях у Галаганів. *Архів Чернігівського художнього музею*. 1994. № 3. С. 3–4.

3. Крупенко О. В. Меценатство Григорія Галагана. *Література та культура Полісся*. 2001. Вип. 18. С. 155–159.
4. Матвеев А. Родина Галаганів: історичні контрасти. *Вітчизна*. 1995. № 7–8. С. 113–119.
5. Матеріали для біографії Г. П. Галагана. *Київська старовина*. 1898. № 7–9.
6. Міщенко Ф. Г. П. Галаган. *Київська старовина*. 1888. № 11. С. 3–25.
7. Слабошпицький М. Ф. Українські меценати: нариси з історії української культури. Київ, 2001. 328 с.
8. Степович А. Е. В. Галаган. Київ : б/в, 1896. 9 с.
9. Тимошенко А. Г. Державна, господарська і громадська діяльність Г. П. Галагана : дис. ... канд. іст. наук. Чернігів, 2004. 144 с.
10. Ткаченко Т. В. Громадська та благодійна діяльність Г. П. Галагана. Київ, 2003. 220 с.
11. Хорунжий Ю. М. Українські меценати: доброчинність – наша риса. Київ, 2001. 137 с.
12. Шапоренко В. В. Галагани як українські меценати. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2001. Вип. 18. С. 148–154.
13. Шапоренко В. В. Чернігівські меценати Галагани. *Українська культура* 2002. № 7. С. 19.
14. Шевченко Т. Автобіографія, щоденник, вибрані листи. Київ, 1979. Т. 5. 567 с.

REFERENCES

1. Havrylova S. (1995) Khudozhnyk i metsenat. [Artist and philanthropist] Rodovid, 12. 52-55. [in Ukrainian].
2. Yermolenko N.V. (1994) V Sokyryntsiakh u Halahaniv. [In Sokyryntsi, near Galahaniv] Arhiv Chernigivskogo khudozhnogo muzeiu, 3. 3-4. [in Ukrainian].
3. Krupenko O.V. (2001) Metsenatstvo Grygoria Galagana. [Patronage of Grigoriy Galagan] Literatura ta kultura Polissia, 18. 155-159. Nizhyn. [in Ukrainian].
4. Matveev A. (1995) Rodyna Galaganiv: istorychni kontrasty. [The Galagan family: historical contrasts] Vitchyzna, 7-8. 113-119. [in Ukrainian].
5. Materialy dlia biografi G.P. Galagana (1898) [Materials for the biography of G. P. Galagan] Kyivska starovyna, 7-9. [in Ukrainian].
6. Mishchenko F. G. (1888) G.P. Galalan. [G.P. Galagan] Kyivska starovyna, 11. 3-25. [in Ukrainian].
7. Slaboshpytskyi M.F. (2001) Ukrainski metsenaty: narysy z istorii ukrainskoi kultury. [Ukrainian Patrons: Essays on the History of Ukrainian Culture] Kyiv, 328. [in Ukrainian].
8. Stepovych A. E. (1896) E.V. Galagan [E. V. Galagan] Kyiv, 9. [in Ukrainian].
9. Tymoshenko A.G. (2004) Derzhavna, gospodarska i gromadska dialnist G.P. Galagana. [State, economic and public activities of G.P. Galagan]. Chernigiv, 144. [in Ukrainian].
10. Tkachenko T.V. (2003) Gromadska ta blagodiina dialnist G.P. Galana. [Public and charitable activities of G.P. Galagan] Kyiv, 220. [in Ukrainian].
11. Khorunzhyi Yu.M. (2001) Ukrainski metsenaty: dobrochynnist nasha rysa. [Ukrainian philanthropists: charity is our trait] Kyiv, 137. [in Ukrainian].
12. Shaporenko V.V. (2001) Galagany yak ukrainski metsenaty. [Galaghans as Ukrainian patrons of the arts] Literatura ta kultura Polissia, 18. 148-154. Nizhyn. [in Ukrainian].
13. Shaporenko V.V. (2002) Chernigivski metsenaty Galagany. [Chernihiv patrons of the arts Galagany] Ukrainska kultura, 7. 19. [in Ukrainian].
14. Shevchenko T. (1979) Avtobiografia, shchodennyk, vybrani lysty. [Autobiography, diary, selected letters] (Vols. 5). 567. [in Ukrainian].